

Zaak C-53/20

Samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 98, lid 1, van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie

Datum van Indiening:

3 februari 2020

Verwijzende rechter:

Bundesgerichtshof (Duitsland)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

19 december 2019

Verzoekende partij:

Hengstenberg GmbH & Co. KG

Verwerende partij:

Spreewaldverein e.V.

Voorwerp van de procedure in het hoofdgeding

Aanduiding van geografische herkomst „Spreewälder Gurken”, aanvraag tot wijziging van het productdossier

Voorwerp en rechtsgrondslag van de prejudiciële verwijzing

Uitlegging van het Unierecht, in het bijzonder van het begrip „rechtmatig belang” in de zin van artikel 49, leden 3 en 4, van verordening (EU) nr. 1151/2012; artikel 267 VWEU

Prejudiciële vragen

- 1) Kan in de procedure tot niet-minimale wijziging van het productdossier elk huidig of potentieel gevolg voor een natuurlijke of rechtspersoon, mits dit niet geheel ongeloofwaardig is, voldoende grondslag zijn om het rechtmatig belang vast te stellen dat noodzakelijk is voor het aantekenen van bezwaar

tegen het verzoek of het instellen van een rechtsmiddel tegen de positieve beslissing op het verzoek, in de zin van artikel 53, lid 2, eerste alinea, juncto artikel 49, lid 3, eerste alinea, en lid 4, tweede alinea, van verordening (EU) nr. 1151/2012 van het Europees Parlement en de Raad van 21 november 2012 inzake kwaliteitsregelingen voor landbouwproducten en levensmiddelen?

2) Indien het antwoord op de eerste vraag bevestigend luidt:

komt in de procedure tot niet-minimale wijziging van het productdossier een rechtmatig belang in de zin van artikel 53, lid 2, eerste alinea, juncto artikel 49, lid 3, eerste alinea, en lid 4, tweede alinea, van verordening (EU) nr. 1151/2012 (uitsluitend) toe aan marktdeelnemers die producten of levensmiddelen vervaardigen die vergelijkbaar zijn met die waarvoor een beschermde geografische aanduiding is geregistreerd?

3) Indien het antwoord op de tweede vraag ontkennend luidt:

a) moet ten aanzien van de vereisten die aan het rechtmatig belang in de zin van artikel 49, lid 3, eerste alinea, en lid 4, tweede alinea, van verordening (EU) nr. 1151/2012 eerste alinea, en lid 4, tweede alinea, worden gesteld, onderscheid worden gemaakt tussen enerzijds de registratieprocedure overeenkomstig artikel 49 tot en met 52 van verordening 1151/2012 en anderzijds de procedure tot wijziging van het productdossier overeenkomstig artikel 53 van verordening (EU) nr. 1151/2012 en

b) komt derhalve in de procedure tot niet-minimale wijziging van het productdossier een rechtmatig belang in de zin van artikel 53, lid 2, eerste alinea, juncto artikel 49, lid 3, eerste alinea, en lid 4, tweede alinea, van verordening (EU) nr. 1151/2012 uitsluitend toe aan de producenten die in het geografische gebied producten vervaardigen die in overeenstemming zijn met het productdossier, of die een dergelijke productie concreet overwegen, zodat „niet-lokale marktdeelnemers” bij voorbaat geen rechtmatig belang kunnen doen gelden?

Aangevoerde bepalingen van Unierecht

De voorschriften inzake beschermde geografische aanduidingen (BGA), die thans zijn geregeld in verordening (EU) nr. 1151/2012 van het Europees Parlement en de Raad van 21 november 2012 inzake kwaliteitsregelingen voor landbouwproducten en levensmiddelen, waarvan in casu de artikelen 5, 49 en 53 worden aangehaald

Aangehaalde nationale bepalingen

Gesetz über den Schutz von Marken und sonstigen Kennzeichen (Markengesetz) (wet inzake de bescherming van merken en andere tekens; hierna: „merkenwet”), § 130 tot en met § 133

Korte weergave van de feiten en de procedure

- 1 De benaming „Spreewälder Gurken” (Spreewälder augurken) is sinds 19 maart 1999 als beschermde geografische aanduiding voor onverwerkte en verwerkte groenten ingeschreven in het door de Commissie van de Europese Unie bijgehouden register van beschermde oorsprongsbenamingen en beschermde geografische aanduidingen.
- 2 In de registratieaanvraag was onder meer vermeld dat het verwerkte product voor meer dan 70 % bestaat uit augurken die in de economisch ruimte Spreewald zijn geteeld volgens gecontroleerde en geïntegreerde teeltmethoden, en waaraan, naargelang van de gewenste smaak, verse uien, verse dille, tuinkruiden en mierikswortel zijn toegevoegd, waarbij bijzondere betekenis wordt toegekend aan het feit dat de producten worden bereid in de economische ruimte Spreewald, omdat daar de toepassing van de traditionele conserverings- en verwerkingsmethoden kan worden gewaarborgd.
- 3 De aanvrager (en verweerder), een organisatie waarin alle producenten van „Spreewälder Gurken BGA” zich als leden aaneen hebben gesloten, ziet toe op de handhaving van de bescherming van de geografische aanduiding. Hij heeft op 18 februari 2012 bij het Deutsches Patent- und Markenamt (octrooi- en merkenbureau; hierna: „merkenbureau”) een verzoek tot wijziging van het productdossier ingediend. De wijziging betreft met name het toestaan van het gebruik van andere additieven en conserveringsmiddelen.
- 4 De aanvraag tot wijziging van het productdossier is op 22 augustus 2014 in het Markenblatt (publicatieblad voor merken) gepubliceerd. Bij schrijven van 16 oktober 2014 heeft verzoekster bezwaar aangetekend. Bij besluit van 10 september 2015 heeft het merkenbureau vastgesteld dat de wijzigingsaanvraag in overeenstemming was met verordening (EU) nr. 1151/2012. Het Bundespatentgericht (hoogste federale rechter in octrooizaken) heeft het tegen dat besluit ingestelde beroep verworpen en toestemming gegeven voor het instellen van beroep over een rechtsvraag bij het Bundesgerichtshof (hoogste federale rechter in burgerlijke en strafzaken).
- 5 Het Bundespatentgericht was van oordeel dat het beroep niet-ontvankelijk was, aangezien verzoekster niet in haar rechtmatig belang was geschaad. In dit verband moet een onderscheid worden gemaakt tussen een registratieaanvraag en een verzoek tot wijziging van het productdossier. In geval van wijziging van het productdossier is er geen sprake van een rechtmatig belang van niet-lokale marktdeelnemers, die de beschermde benaming hoe dan ook niet mogen

gebruiken. Het loutere feit dat wordt gehandeld in producten met een beschermde geografische aanduiding kan als zodanig geen rechtmatig belang aantonen. Een vermeende waardevermindering van de beschermde geografische aanduiding, of een aantasting van de reputatie of het imago van het product betreft uitsluitend de in het geografische gebied van herkomst gevestigde producenten. Bovendien was het beroep ongegrond, aangezien uit het thans geldende productdossier geen algemeen verbod op additieven kan worden afgeleid. Zelfs wanneer de aanvraag tot wijziging zou leiden tot „wezenlijke wijzigingen” in de zin van artikel 53, lid 2, derde alinea, van verordening (EU) nr. 1151/2012, dan nog zouden deze zonder uitzondering objectief gerechtvaardigd zijn.

Korte uiteenzetting van de motivering van de verwijzing

- 6 Op de aangevraagde wijziging van het productdossier is – sinds de inwerkingtreding daarvan – verordening (EU) nr. 1151/2012, in samenhang met de nationale uitvoeringsbepalingen van de merkenwet, van toepassing.
- 7 Overeenkomstig artikel 49, lid 3, eerste alinea, van verordening (EU) nr. 1151/2012 voorziet de lidstaat, als onderdeel van het onderzoek, in een nationale bezwaarprocedure die een adequate openbaarmaking van de aanvraag tot registratie van beschermde oorsprongsbenamingen en beschermde geografische aanduidingen garandeert, en in een redelijke termijn waarbinnen elke natuurlijke of rechtspersoon met een rechtmatig belang die op het grondgebied van de lidstaat is gevestigd of woonachtig is, bezwaar tegen de aanvraag kan aantekenen. Procedures inzake aanvragen tot wijziging van het productdossier die niet-minimaal zijn, zijn overeenkomstig artikel 53, lid 2, eerste alinea, van verordening (EU) nr. 1151/2012 eveneens onderworpen aan de procedure van artikel 49 van verordening (EU) nr. 1151/2012. Indien de voorgestelde wijzigingen minimaal zijn, wordt in de lidstaat en op het niveau van de Unie een vereenvoudigde procedure gevolgd; er wordt geen bezwaarprocedure ingeleid.
- 8 Wat het bij het Bundesgerichtshof ingestelde beroep over een rechtvraag betreft, wordt ervan uitgegaan dat de aangevraagde wijziging van het productdossier een wijziging betreft die niet-minimaal is. Het merkenbureau heeft overeenkomstig de relevante bepalingen van de merkenwet juncto artikel 9, lid 2, eerste volzin, van verordening (EG) nr. 510/2006, die ten tijde van de indiening van de aanvraag van kracht was, de procedure voor niet-minimale wijzigingen ingeleid.
- 9 Volgens de merkenwet, die uitvoering geeft aan de relevante bepalingen van het Unierecht, kan elke persoon met een rechtmatig belang die op het grondgebied van de Bondsrepubliek Duitsland gevestigd of woonachtig is, binnen twee maanden na publicatie van een aanvraag tot registratie van een beschermde geografische aanduiding tegen die aanvraag bezwaar aantekenen bij het merkenbureau. Datzelfde geldt mutatis mutandis voor aanvragen tot wijziging van het productdossier die niet-minimaal zijn. Wanneer het merkenbureau een besluit neemt waarbij wordt vastgesteld dat de aanvraag tot wijziging van het

productdossier voldoet aan de vereisten van verordening (EU) nr. 1151/2012 en de uitvoeringsbepalingen daarvan, kunnen personen die binnen de gestelde termijn bezwaar tegen de aanvraag hebben aangetekend of die door het toewijzingsbesluit door de gewijzigde vermeldingen in hun rechtmatig belang worden geschaad, opkomen tegen dat besluit. Deze voorwaarden zijn vervuld. Verzoekster heeft binnen de gestelde termijn bezwaar aangetekend.

- 10 Het Bundespatentgericht heeft evenwel terecht geoordeeld dat verzoekster bovendien moet aantonen dat zij door het besluit van het merkenbureau waarbij de aanvraag tot wijziging van het productdossier is ingewilligd, in haar rechtmatig belang wordt geschaad. Dit volgt uit artikel 49, lid 4, tweede alinea, van verordening (EU) nr. 1151/2012.
- 11 De antwoord op de vervolgens door de nationale autoriteiten te beantwoorden vraag, namelijk wat moet worden verstaan onder een „rechtmatig belang”, dat de weg opent voor rechterlijke toetsing, blijkt niet eenduidig uit de voorschriften van het Unierecht en vereist verduidelijking door het Hof van Justitie van de Europese Unie (hierna: „Hof”).
- 12 Uit de rechtspraak van het Hof en de gemeenschappelijke constitutionele tradities alsook de artikelen 6 en 13 EVRM volgt dat in beginsel rechterlijke controle mogelijk moet zijn (zie arresten van het Hof van 3 december 1992, *Oleificio Borelli/Commissie*, C-97/91, EU:C:1992:491, punt 14; 6 december 2001, *Carl Kühne e. a.*, C-269/99, EU:C:2001:659, punt 57; beschikking van 30 januari 2002, *La Conquete/Commissie*, C-151/01 P, EU:C:2002:62, punt 46, en arrest van 2 juli 2009, *Bavaria en Bavaria Italia*, C-343/07, EU:C:2009:415, punt 57). Dienovereenkomstig is een rechterlijke controle in beginsel ook vereist voor een handeling zoals een aanvraag tot wijziging van het productdossier, die een noodzakelijke stap is in de procedure tot vaststelling van een maatregel van de Unie. In dit verband dienen nationale rechterlijke instanties die uitspraak doen over de rechtmatigheid van aanvraag tot registratie van een beschermde geografische aanduiding of, zoals in casu, tot wijziging van het productdossier, dezelfde toetsingscriteria toe te passen als bij andere definitieve beslissingen van de betrokken nationale autoriteit die afbreuk kunnen doen aan de rechten die derden aan het Unierecht ontleen. Derhalve dienen zij een dergelijk beroep ontvankelijk te verklaren, zelfs indien het nationale procesrecht niet in een dergelijk geval voorziet (zie arresten *Oleificio Borelli/Commissie*, punt 13; *Carl Kühne e. a.*, punt 58, en beschikking *La Conquete/Commissie*, punt 47).
- 13 Volgens de verwijzende rechter volgt daaruit niet dat in het kader van artikel 49, lid 4, tweede alinea, van verordening (EU) nr. 1151/2012 de mogelijkheid van een *actio popularis* in het leven moet worden geroepen. Krachtens artikel 12, lid 1, van verordening (EU) nr. 1151/2012 mag evenwel elke marktdeelnemer die een product in de handel brengt dat aan het desbetreffende productdossier voldoet, de beschermde geografische aanduiding gebruiken. Op grond hiervan rijst de vraag, of in de procedure tot niet-minimale wijziging van het productdossier elk huidig of potentieel gevolg voor een natuurlijke of rechtspersoon, mits dit niet geheel

ongeloofwaardig is, voldoende grondslag kan zijn om het rechtmatig belang vast te stellen dat noodzakelijk is voor het aantekenen van bezwaar tegen het verzoek of het instellen van een rechtsmiddel tegen de positieve beslissing op het verzoek, in de zin van artikel 49, lid 3, eerste alinea, en lid 4, tweede alinea, van verordening (EU) nr. 1151/2012 (eerste prejudiciële vraag).

- 14 Tegen een dergelijke ruime formulering van het rechtmatige belang pleit volgens de verwijzende rechter het feit dat deze het vereiste van een „rechtmatig” belang zinloos zou maken, aangezien het recht om bezwaar en beroep in te stellen dan onvoldoende zou zijn ingeperkt.
- 15 Aan de in artikel 49, lid 3, eerste alinea, en lid 4, tweede alinea, van verordening (EU) nr. 1151/2012 beoogde beperking van het recht van bewaar en van beroep door het vereiste van een rechtmatig belang, wordt tegemoet gekomen door een dergelijk rechtmatig belang (alleen) toe te kennen aan de marktdeelnemers die producten of levensmiddelen vervaardigen die vergelijkbaar zijn met die waarvoor een beschermde geografische aanduiding is geregistreerd (tweede prejudiciële vraag). Om deze groep van marktdeelnemers met een rechtmatig belang te bepalen, kan worden teruggegrepen op de concrete concurrentieverhouding die in het recht inzake eerlijke mededinging doorslaggevend is. In dat geval moet worden gekeken of de bezwaarmakers enerzijds en de producenten in het geografische gebied anderzijds concurrenten zijn die binnen dezelfde kring van eindverbruikers soortgelijke producten of diensten proberen te verkopen, en derhalve of het concurrentiegedrag van de een de ander kan benadelen, dat wil zeggen diens verkopen kan belemmeren of verstoren.
- 16 Een dergelijke uitlegging vindt steun in de noodzaak van bescherming van de eerlijke mededinging. Volgens artikel 1, lid 1, onder a), van verordening (EU) nr. 1151/2012 is deze bedoeld om de eerlijke concurrentie voor landbouwers en producenten van landbouwproducten en levensmiddelen met waardetoevoegende kenmerken en eigenschappen te garanderen. Deze (gerechtvaardigde) ondersteuning van een bepaalde groep landbouwers en producenten mag evenwel niet leiden tot een ongerechtvaardigd concurrentievoordeel jegens landbouwers en producenten die niet tot deze groep behoren. Deze concurrenten moeten ter bescherming van de eerlijke mededinging de mogelijkheid hebben een administratieve of gerechtelijke procedure aan te spannen, wanneer het risico bestaat dat producten die mogen worden voorzien van een beschermde geografische aanduiding, niet langer voldoen aan wat zij volgens het productdossier aan de consument beloven.
- 17 Verzoekster heeft overtuigend betoogd dat de door de aanvrager aangevraagde wijziging van het productdossier tot gevolg heeft dat de producten met de beschermde geografische aanduiding „Spreewälder Gurken”, in strijd met het in het productdossier beschreven beschermende verband met het geografisch gebied, niet langer meer zouden worden bereid volgens „traditionele conserverings- en verwerkingsmethoden” en dat dit voor haar economische gevolgen zou hebben. Indien dat bezwaar gegrond zou zijn, hetgeen in het kader van het recht om beroep

over een rechtsvraag in te stellen evenwel niet relevant is, zou dit voor de in het geografische gebied gevestigde producenten een concurrentievoordeel opleveren. Anders dan het concurrentievoordeel dat hun wordt verleend door verordening (EU) nr. 1151/2012 en berust op het specifieke karakter van de producten, zou een dergelijk concurrentievoordeel ongerechtvaardigd zijn. Een dergelijke wijziging van het productdossier zou producenten in het geografische gebied in staat stellen om, onder verwijzing naar traditionele conserverings- en verwerkingsmethoden die de benaming „Spreewälder Gurken” rechtvaardigen, hun augurken te voorzien van die benaming en zo hun afzet te bevorderen, ook al zouden de gebruikte methoden niet (meer) traditioneel zijn.

- 18 Het feit dat de beschermde geografische aanduiding alleen aan bepaalde rechthebbenden bescherming verleent, betekent niet dat niet-rechthebbenden deze bescherming niet ter discussie kunnen stellen. Zo kan elke persoon op vergelijkbare wijze de rechter verzoeken om een merk vervallen te verklaren; daarvoor is niet eens een rechtmatig belang vereist. Bovendien verleent de geografische benaming niet alleen rechten, maar verplicht zij de producenten ook om zich te houden aan de uit het productdossier voortvloeiende eisen. Deze verplichting dient op zijn minst ook de eerlijke mededinging en de nakoming hiervan moet door concurrerende producenten die niet in het geografische gebied gevestigd zijn, kunnen worden afgedwongen.
- 19 Ten slotte moet een onderscheid worden gemaakt tussen de vereisten aan het rechtmatige belang in de registratieprocedure enerzijds en die in het kader van een wijziging van het productdossier anderzijds, en moet in het kader van een aanvraag tot wijziging enkel een rechtmatig belang worden toegekend aan producenten die in het geografische gebied producten vervaardigen die in overeenstemming zijn met het productdossier, of een dergelijke productie concreet overwegen (derde prejudiciële vraag).
- 20 Het Bundespatentgericht is van een dergelijk onderscheid tussen registratieprocedure en wijzigingsprocedure uitgegaan en heeft geoordeeld dat het rechtmatige belang in de registratieprocedure, waarvan de gevolgen verstrekkend zijn, ruim moet worden uitgelegd. In geval van een wijziging van het productdossier hebben niet-lokale marktdeelnemers daarentegen niet a priori een rechtmatig belang, aangezien zij zijn uitgesloten van het gebruik van de beschermde geografische aanduiding.
- 21 Aan dit onderscheid staan, zo wordt aangenomen, reeds de duidelijke bewoordingen van de verordening in de weg. Artikel 53, lid 2, eerste alinea, van verordening (EU) nr. 1151/2012 verwijst voor de procedure bij niet-minimale wijziging van het productdossier naar de regels die van toepassing zijn op de registratieprocedure overeenkomstig de artikelen 49 tot en met 52 van verordening (EU) nr. 1151/2012, zonder het begrip „rechtmatig belang” voor de wijzigingsprocedure afwijkend te definiëren. Bovendien zou een dergelijk onderscheid het mogelijk maken om een geografische aanduiding met een aanvankelijk uitgebreid of streng productdossier te laten registreren, teneinde dit

dossier later in een wijzigingsprocedure te „verzachten”, waarbij niet-lokale marktdeelnemers geen bezwaar meer zouden kunnen aantekenen (hetgeen misbruik van recht zou opleveren). Ook dit pleit, ook al wordt een dergelijke aanvraag in de procedures bij het nationale merkenbureau en de Commissie tweemaal aan officiële toetsing onderworpen, tegen een van de registratieprocedure afwijkende uitlegging van het begrip „rechtmatig belang” in de wijzigingsprocedure.

- 22 Evenmin valt in te zien waarom in het geval van wijzigingsaanvragen alleen aan lokale producenten een rechtmatig belang en dus de mogelijkheid om bezwaar en beroep aan te tekenen zou toekomen. Met name een vergelijking met het door aanvraagster aangevoerde merkenrecht kan in dit verband niet overtuigen. Beschermd geografische aanduidingen genieten weliswaar volgens de rechtspraak van het Hof merkenrechtelijke bescherming (arresten van 10 november 1992, Exportur, C-3/91, EU:C:1992:420, punten 37 en 38; 20 mei 2003, Ravil, C-469/00, EU:C:2003:295, punt 49, en 20 mei 2003, Consorzio del Prosciutto di Parma en Salumificio S. Rita, C-108/01, EU:C:2003:296, punt 64), maar in tegenstelling tot merkenrechten, waarbij licentiehouders of wederverkopers in de regel geen invloed hebben op de kwaliteit van de onder het merk verkochte producten, wordt de bescherming van geografische aanduidingen gerechtvaardigd door het verband van de producten met het geografische gebied [zie artikel 5, lid 2, van verordening (EU) nr. 1151/2012], zoals geformuleerd en vastgelegd in het productdossier. De wezenlijke kenmerken van het product met de beschermde geografische aanduiding worden voorgeschreven door het productdossier. De registratie van een beschermde geografische aanduiding roept dus niet alleen rechten in het leven, maar ook de verplichting om bepaalde vereisten in acht te nemen, met name die welke zijn neergelegd in het productdossier. Marktdeelnemers waarvan de producten in het geografische gebied worden vervaardigd, voorzien zijn van de beschermde geografische aanduiding en aangeprezen worden op basis van die aanduiding, moeten zich houden aan de voorschriften van het productdossier [zie in dit verband ook overweging 47 van verordening (EU) nr. 1151/2012]. In dat geval moeten evenwel ook „niet-lokale marktdeelnemers” kunnen opkomen tegen de wijziging van een productdossier waarbij het gevaar bestaat dat de kwaliteit of de reputatie van het product niet langer aan de geografische oorsprong ervan kan worden toegeschreven, hetgeen in strijd is met artikel 5, lid 2, van verordening (EU) nr. 1151/2012.